

USA

före inbördeskriget

PROFESSOR ALLAN NEVINS nyligen utkomna stora arbete om USA mellan det mexikanska kriget och Buchanans presidentur (*Ordeal of the Union* I, 1847—1852, II, 1852—1857, Charles Scribner's Sons, \$ 10) har redan av andra framstående amerikanska historiker be- tecknats som ett klassiskt ar- bete. Det är i själva verket typiskt för modern amerikansk historieskrivning då den är som bäst. Ett ofantligt material har genomgått av Nevins och hans medhjälpare; särskilt fä- ster man sig vid det systema- tiska utnyttjandet av pressen och broschyrlitteraturen. Något jämförligt arbete i svensk 1800- talshistoria finns inte, och i den europeiska litteraturen över hu- vud finns endast några få mot- svarigheter. Skildringen står litterärt högt utan att det pitto- reska någonsin får undantränga det representativa och väsent- liga. Ehuru huvudvikten läg- ges vid den politiska utveck- lingen, lyckas författaren på 1.100 sidor ge en allsidig bild av amerikansk kultur under ett årtionde. Framställningen får liv och aktualitet genom de många paralleller mellan då och nu som utan onödiga finger- visningar från författarens sida inställer sig för läsaren. Ett an- nat av den amerikanska histo- rieskrivningens mästerverk från senare år, den unge Schles- singers arbete om den Jack- sonska demokratin ("The Age of Jackson"), var påtagligt in- spirerat av Franklin Roosevelts radikala politik; hos Nevins spårar man den oro och den spänning som skapats av den inre och yttre problematiken efter andra världskriget.

Nevins driver inte någon spe- ciell tes, han strävar att under omsorgsfull avvägning av skil- da synpunkter förklara USA:s väg från den första stora yttre framgången genom erövringar- na från Mexiko fram till in- bördeskriget. Detta innebär att han måste gå in på en rad problem som sysselsatt genera- tioner av amerikanska histo- riker och som behandlats från en rad olika perspektiv. För ett par årtionden sedan var den dominerande tesen ungefär den- na: en stark intressemotsättning framträdde efter hand mellan Nordens industrialism och Sö- derns på slaveri byggda agrara samhälle; inbördeskriget var följden av en hos många med- veten strävan att göra den in- dustriella kapitalismen till USA:s livsform; det åsyftade resultatet uppnåddes genom kriget, och detta var sålunda förutsättningen för det moder- na Amerika, med dess snabbt ökade välstånd, väldiga kapital- anhopning, förbindelser mellan affärer och politik och svåra ekonomiska kriser. I mycket stor utsträckning är Nevins un- dersökning en kritik av denna tes — eller riktigare, hans re- sultat leder till tesens under- kännande.

Sålunda understryker Nevins att företagarna och affärsmän- nen i Norden var mera rädda än andra folkgrupper för att genom agitation mot slaveriet stöta sina kunder och klienter i sydstaterna. Att industrin blev allt starkare i den ena regionen,

medan de stora bomullsplanta- gerna fick ökad vikt i det andra huvudområdets hushåll- ning behövde inte innebära en skärpt motsättning, tvärtom, Norden och Södern komplette- rade varandra. Framför allt be- tonas det väldiga uppsvinget i nordstaterna under årtiondet före inbördeskriget: industrin gick framåt med jättesteg, lika många bolag bildades som un- der det föregående halvseket, immigrationen tog alltmera väl- diga proportioner. Uppfattnin- gen att inbördeskriget frigjorde tendenser i USA som tidigare varit bundna är därför inte hållbar. "Vi kan alltså dra slut- satsen att ett Amerika som fortsatt att leva i fred industri- ellt skulle ha växt lika snabbt som det verkliga Amerika gjorde." Om denna ståndpunkt är riktig, faller hela den konstruk- tion rörande inbördeskrigets betydelse som systematiserats av Charles Beard och enligt vilken detta krig i USA i vik- tiga hänseenden svarade mot vad 1789 års revolution enligt en äldre historieskrivning be- tydde för fransk och över hu- vud västeuropeisk utveckling. Kriget orsakades "i första hand av sociala, moraliska och poli- tiska, icke ekonomiska krafter", skriver Nevins. Denna sats är visserligen, såsom alla liknan- de generaliseringar, suddig — själva uppdelningen i olika "krafter" är orimlig —, men den är såtillvida väsentlig som den reagerar mot den ensidiga, i grunden metafysiska föreställ- ningen om ekonomins primat.

Hur kom då inbördeskriget — det största kriget i världen mellan 1814 och 1914 — till stånd? Nevins stora förtjänst när han söker ge ett svar på den frågan är viljan och för- mågan att skildra alla de fak- torer — en del betingade av stora sammanhang, en del per- sonliga och "tillfälliga" — som under 1850-talet bidrog att göra en väpnad konflikt ound- vikelig. En synpunkt bör sär- skilt understrykas. Den ömse- sidiga misstänksamheten blev alltmera bestämmande för livs- synen inom de båda områ- den som snart skulle drabba samman. Typisk är tvisten kring unionslagstiftningen om återförande till ägarna av för- rymda slavar. I Norden väckte varje aktion på grundval av denna lag våldsamt förbittring, och de förföljda rymmarens lidanden ansågs vara känne- tecknande för slaveriet över huvud; i Södern utgick man från att rymningarna var av oerhörd ekonomisk betydelse och att de till stor del fram- kallades av uppmuntran norr ifrån. I realiteten var det här fråga om ett fåtal fall, och unionslagstiftningen i detta av- seende var sannolikt värdelös, men på båda hållen utnyttja- des saken till framkallande av en hysterisk oro och ovilja.

Hur kom då Södern, där blott en liten del av befolkningen ägde slavar, att svetsas samman kring försvaret av "de inhemska institutionerna"? Det är ett utomordentligt intressant kapitel i opinionsbildningens historia, ännu icke på långt när färdigskrivet; endast från en del stater föreligger sådana detaljundersökningar som kan tjäna som bas för en översikt i stor stil. Nevins framhäver med större skärpa än andra författare en närliggande och viktig synpunkt. Inom stora grupper var slaveriet impopulärt samtidigt som genomförd likställighet de båda raserna emellan betraktades som orimlig. Man godtog trots sin motvilja slaveriet, därför att någon annan reglering av rasfrågan inte syntes tänkbar; Södern höll, såsom Thomas Jefferson uttryckte det, vargen i örnen och kunde inte släppa den. På visst sätt har denna uppfattning blivit bestyrkt av den senare utvecklingen. Slaveriets avskaffande betydde visserligen en stor materiell och moralisk vinning, men rasmotsättningen har förblivit det mest hämmande och fördärliga inslaget i Söderns och därmed i Amerikas historia.

De rent ekonomiska perspektiven förbises inte i Nevins arbete. Han klarlägger i detalj att den samverkan mellan Norden och Väster som var förutsättning för inbördeskriget och Söderns besegrande betingades av att de stora vattendragen, främst Mississippi, som trafikmedel ersattes av järnvägarna — till stridsfrågorna före krigsutbrottet hörde också om Pacifikjärnvägen skulle gå i norr eller i söder. Däremot förkastar Nevins för den behandlade perioden Frederick Turners berömda teori om Väster som

en säkerhetsventil. Enligt denna skulle det sociala missnöjet i öststaterna ha dämpats genom att de fattiga ägde möjlighet att skaffa sig billiga jordbruk i väster. Nevins finner inga bärande skäl för denna konstruktion; fabriksarbetarna i New York och Massachusetts stred för ekonomiska och sociala förbättringar i sina hemstater och såg inte en tillflykt i mellanvästerns slätter.

Vid läsningen av Nevins arbete gör man ständigt jämförelser med Amerika av i dag. Vad han skriver om resande främlingars intryck, om brottsligheten, intrigerna och humbugen, om idealiteten, framåtandan och förhoppningarna kunde i många stycken gälla samtiden. I liten skala framträdde USA redan vid denna tid som demokratis och frihetens representant i världen. 1848 års revolution mottogs med glädje, flyktingarna från de besegrade revolutionerna i Europa hyllades, statsledningen tillbakavisade alla försök att begränsa den amerikanska debatten av hänsyn till främmande makter och uttalade öppet sitt förakt för de reaktionära regimerna i öster. Då Österrike protesterade med anledning av planer på erkännande av Ungerns revolutionära regering svarade utrikesminister Daniel Webster med en not vars bombastiska fraser genjöd över unionen. USA hade rätt och makt att erkänna genom upprior tillkomna regeringar, skrev Webster; dess mål antydes vara att sprida friheten över hela världen. "Denna republik råder över ett av världens rikaste och mest fruktbara områden, ett område av sådan storlek att huset Habsburgs besittningar vid en jämförelse ter sig som blott en fläck på jordens yta."

Om Webster i denna situation företrädde den obesvärade självhävdelsen, gav Lincoln vid samma tid uttryck åt den självrensningen som icke heller saknats i amerikansk debatt. Hans uttalande om slaveriet under debatten år 1850 är, om blott ordet slaveri utbytes mot rasdiskriminering, fortfarande representativt för det liberala Amerika. "Jag avskyr slaveriet på grund av själva dess fruktansvärda orättvisa. Jag avskyr det därför att det berövar vårt demokratiska exempel dess rättmätiga inflytande i världen, gör det möjligt för fienderna till våra fria institutioner att med skenbar rätt smäda oss som hycklare, och framför allt därför att det tvingar så många goda människor bland oss själva att förneka den medborgerliga frihetens grundläggande principer, att kritisera självständighetsförklaringen och att beteckna det egna intresset som det enda hållbara motivet för handling."

Herbert Tingsten

Aug.

17 l. 6 ul. 4 k.
1 m. 2 a.